

XII. ročník
konference ČAPV

Mapa četnosti geografických jmen jako jeden
z nástrojů hodnocení regionálních učebnic zeměpisu

Kateřina Novotná, Silvie Rita Kučerová, Jan Hátle
Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
e-mail: katerina.novotna@natur.cuni.cz

Poster byl připraven za podpory projektu GAUK č. 1238214.

ÚVOD

Výzkum učebnic a jejich hodnocení je tradiční doménou pedagogiky a oborových didaktik. Učebnice, jakožto společenský konstrukt a médium, se však stává předmětem výzkumu také jiných vědních disciplín (např. antropologie, sociologie), jejichž optikou je nahlížena. Cílem posteru je představit metodu vlastní geografii, s názvem „mapa četnosti geografických jmen“ jako nástroj pro hodnocení regionálních učebnic zeměpisu a aplikovat její užití na vybranou učebnici zeměpisu Česka pro základní školy.

Naše studie nahlíží na výzkumu učebnic v kontextu sociokulturních přístupů v pedagogických vědách, který představuje rozvíjející se alternativu tradičních kurikulárních či psychodidaktických hodnocení učebnic. Sociokulturní přístupy didaktiky geografie akcentují význam učebnic geografie jako média formujícího regionální identitu a image jednotlivých regionů. Učebnice prezentuje geografický prostor pomocí verbálních i nonverbálních prvků nerovnoměrně podle záměru tvůrců.

METODY

Poster představuje způsob konstrukce mapy četnosti geografických jmen, specifické metody tematické kartografie pro hodnocení prezentace geografického prostoru.

U všech geografických jmen v učebnicích byla zaznamenána jejich četnost výskytu a dále byla jména tříděna do kategorií (obr. 1) na základě svého umístění v učebnici.

Pro každé geografické jméno byla počítána jeho statistická hodnota (tab. 1) na základě četnosti a váhového koeficientu. Byla stanovena hranice pěti bodů, která dle našeho názoru vhodně reprezentuje, co ještě (resp. už) je pro výuku, žáky, ale i pro učitele podstatné a co nikoliv.

Tab. 1 Výpočet statistické hodnoty

Geografické jméno/ Četnost	váhové ohodnocení	Liberecký kraj	Ještědsko - kozákovský hřbet	Trosky	Máchovo jezero
nadpis kapitoly	15	1	0	0	0
Shrnutí	8	2	0	0	0
výkladový text tučné	5	1	1	0	0
výkladový text kurzíva	4	0	0	2	1
podmět výkladový text	3,5	2	1	0	0
jiný větný člen výkladový text	2,5	4	0	0	0
pod čarou	1	0	0	0	0
obrázek	3	0	0	0	1
popis grafického prvku	2	1	1	0	1
pojmy v mapě	2,5	2	0	0	0
pojmy v tabulce	2,2	0	0	0	0
pojmy v grafu	2	0	0	0	0
otázky/úkoly	3	3	0	0	1
Statistická hodnota vstupní limit	69	splnil	10,5	8	12
		splnil	splnil	splnil	splnil

Geografická jména, která překročila stanovený vstupní limit, byla vynesena do mapy v prostředí kartografického softwaru GIS.

Jako podkladová data byla použita datová sada ArcČR 500 od společnosti ArcDATA Praha (2012) a WMS (Web Map Service) služba od společnosti ČÚZK.

Do map byla geografická jména zanesena prostřednictvím velikosti bodového znaku, tloušťky liniového znaku a intenzitou barvy plošného znaku (obr. 2 a obr. 4).

Pro všechny mapy byla vytvořena jednotná legenda (obr. 3).

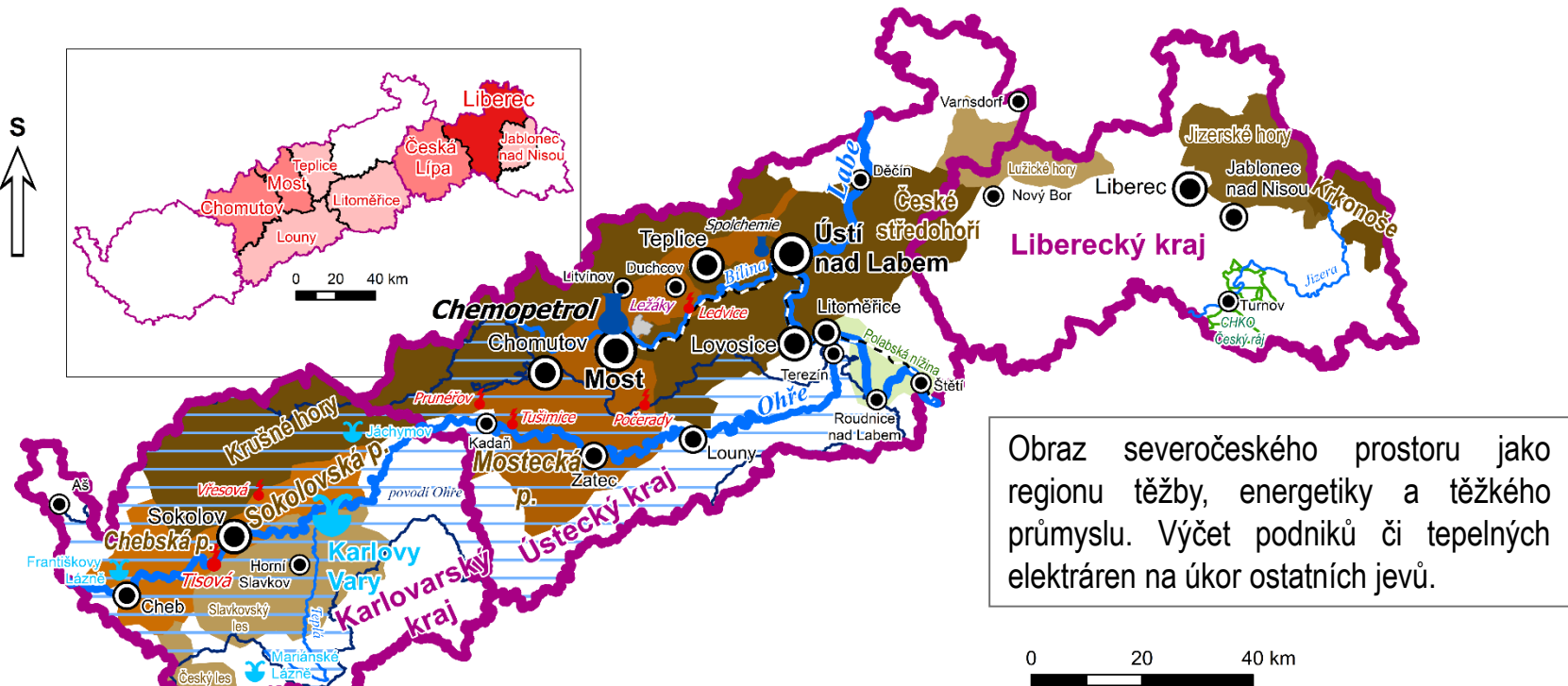
Obr. 3: Legenda map četnosti geografických jmen

interval	obce	lázně	hory kopce	skalní útvary	hrady	zámky	zříceniny	elektrárny	chemické závody	automobilové závody
5 - 10	●	☼	✕	■	■	■	■	■	■	■
10,1 - 15	●	☼	✕		■	■		■		
15,1 - 25	●	☼	✕					■		
25,1 - 35	●	☼							■	
35,1 a více	●								■	

interval	vodní toky	železniční trati	kraje	okresy	pánev kotliny	pohoří	chráněná území	nížiny	vodní plochy	výběžky	lomy	povodí
5 - 10	—	---	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10,1 - 15	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15,1 - 25	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25,1 - 35	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35,1 a více	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

VÝSTUPY

Obr. 4: Učebnice Doubrava a kol. (1973)

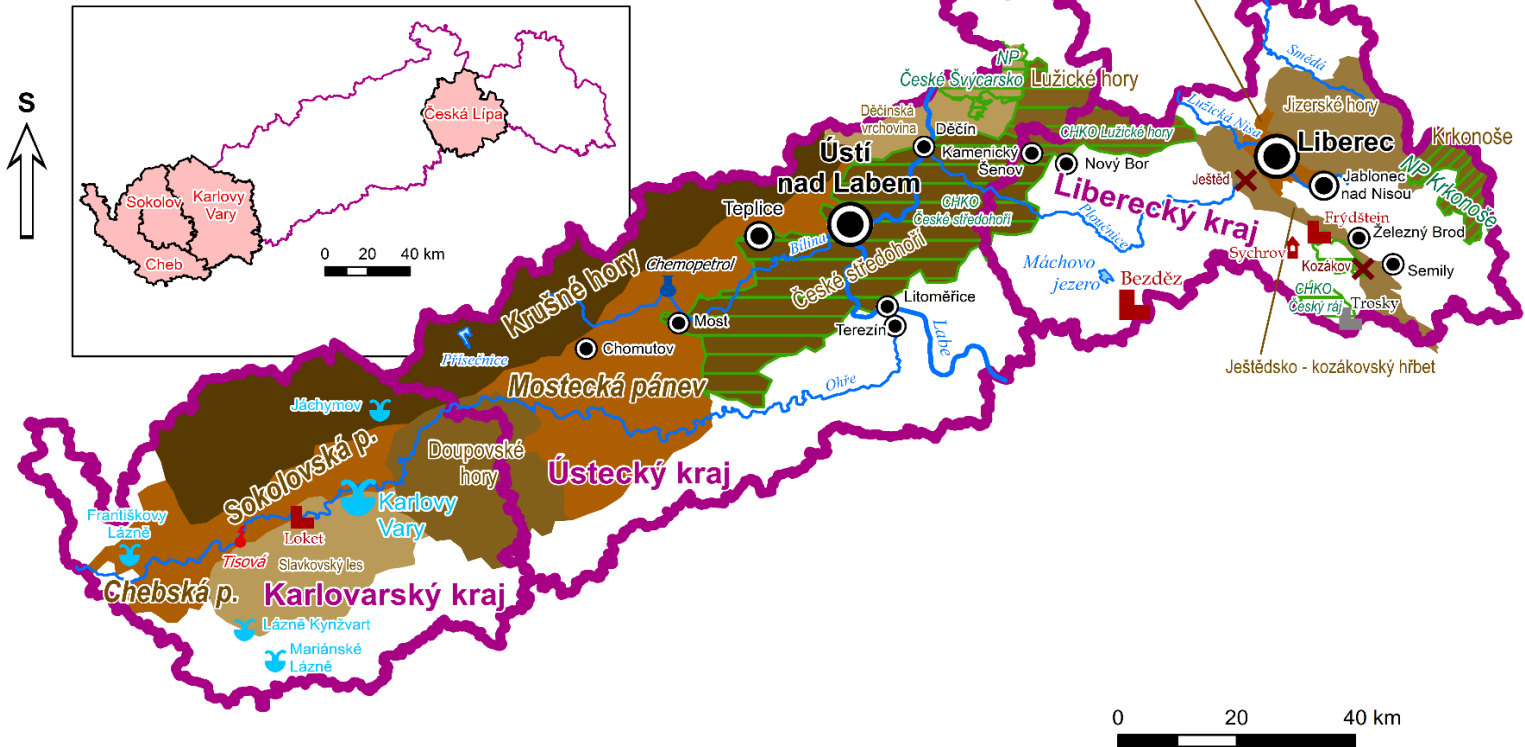

Obráz severočeského prostoru jako regionu těžby, energetiky a těžkého průmyslu. Výčet podniků či tepelných elektrárn na úkor ostatních jevů.

ZDROJE

Hudeček, T. (2004): Kartografické hodnocení obsahu regionálního učiva učebnic zeměpisu. Geografie, 109 (1): 53–64.
Knecht, P., Janík, T. a kol. (2008): Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu. Brno : Paido, 2008. 198 s.
Kučerová, S. R., Novotná, K., Hátle J., Bláha, J. D. (2014): Assessment of Territorial Representations in Geography Textbooks: A Tool Called “Topographical Names Map”. In: Knecht, P. et al.: Methodologie und Methoden der Schulbuch- und Bindungsmedienforschung/Methodology and Methods of Reserch on Textbooks and Edukation Media. Bad Heilbrunn: Klinkhardt : pp. 264 – 275. (in printing).
Siwek, T. (2011): Percepce geografického prostoru. ČGS, Praha, 164 p.
Sikorová, Z. (2007): Hodnocení a výběr učebnic v praxi. Paido, Brno, 71 p.

Obr. 1: Postup třídění do kategorií

Obr. 2: Učebnice Chalupa a kol. (2009)

Vyvážená prezentace všech částí prostoru. Karlovarský kraj jako lázeňský. Ústecký kraj jako urbanizovaný, průmyslový, ale i s chráněnými přírodními celky. Liberecký kraj jako centrum turismu.